

Я у світі
навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів
3 - 4 клас

Пояснювальна записка

Навчальний предмет «Я у світі» реалізує освітню галузь «Суспільствознавство» Державного стандарту початкової загальної освіти і спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, зокрема його громадянське і патріотичне виховання.

Метою предмета є формування здатності дитини на саморозвиток відповідно до своїх здібностей, інтересів і потреб; виховання молодшого школяра як громадянина України – вільної, демократичної, освіченої людини, здатної до незалежних моральних дій; формування навчальних вмінь і навичок та потреби в навчанні, а також здатності до практичного і творчого використання набутих знань; сприяння збагаченню духовного світу та моральної культури дитини, становленню її світогляду.

Ця мета досягається шляхом реалізації таких **завдань**:

— формування у дітей уявлень про себе як особистість, розуміння своєї неповторності, цінності для людини життя і здоров'я, сім'ї та родини, рідної мови, народних традицій і звичаїв, позитивного ставлення до національних цінностей українського народу та інших етносів і націй.

— виникнення в учнів стійкого відчуття належності до шкільної та місцевої громад, українського народу, європейської цивілізації та людства, позитивного ставлення до законів і атрибутів Української держави, почуття гордості за українців, які зробили вагомий внесок у розвиток української та світової спільнот;

— виховання гуманної, соціально активної особистості, здатної усвідомлювати переваги чеснот, норм, установок та якостей, притаманних громадянині демократичного суспільства;

— оволодіння способами діяльності і моделями поведінки, що відповідають чинному законодавству України, враховують інтереси і потреби громадян, передбачають повагу і взаєморозуміння між людьми;

— розвиток навичок взаємодії у сім'ї, колективі, суспільстві через активне спілкування з соціальним оточенням, накопичення досвіду комунікативної діяльності, толерантної поведінки, співпереживання і солідарності з іншими людьми;

— формування вміння самостійно приймати відповідальні рішення щодо власної моральної поведінки у різноманітних життєвих ситуаціях

(уміння зробити вибір і прийняти рішення в конкретній ситуації, знайти вихід із складної соціальної проблеми);

– випробування учнями себе у ролях громадянина України, члена шкільної громади, дитячого колективу, грамотного споживача та природокористувача, активного учасника соціальних, культурних, природоохоронних акцій, становлення навичок бажаної поведінки;

– утвердження ціннісного ставлення до навколишнього світу та тривалих мотивацій для здійснення позитивних вчинків.

Предмет „Я у світі” за навчальним планом реалізується в 3-4 класах і охоплює такі теми: „ Я – Людина”, „Я та інші”, Я – українець”, „ Я – європеець”, що сприяє поетапному усвідомленню учнями єдності компонентів „Я – сім’я – школа – рідний край – Україна – світ”; розкриває взаємодію людей у сім’ї, колективі, суспільстві; передбачає активні контакти дітей з природним і соціальним оточенням, накопичення досвіду особистісного ставлення до системи цінностей демократичного суспільства.

Зміст навчальної програми підкреслює важливість набуття учнем/ученицею життєвих компетентностей, необхідних для життя в соціумі та швидкозмінному світі, спрямовує на особистісно орієнтований (перетворення змісту навчання з моделі для «всіх» на суб’єктивні надбання одного учня/учениці, що їх можна виміряти) і діяльнісний (може бути реалізований тільки в діяльності, тобто в процесі виконання конкретним учнем/ученицею певного комплексу дій) підхід до навчання. Особливо важливого значення надається зв’язку змісту навчання з життям, оскільки відсутність відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення їх до аналізу життєвих ситуацій.

Відповідно до Рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС) "Про основні компетенції для навчання протягом усього життя" і Державного стандарту початкової загальної освіти реалізація завдань предмету «Я у світі» сприяє формуванню в молодших школярів **ключових компетентностей**:

соціальної (здатність налагоджувати взаємодію з іншими дітьми та дорослими, працювати в команді, знаходити порозуміння, запобігати конфліктам, приймати самостійні рішення, відповідати за їх наслідки для оточення, ціннісно ставитися до довкілля та своєї особистості);

громадянської (усвідомлення своїх прав і обов’язків, використання моделей поведінки, які відповідають нормам моралі і права, здатність критично мислити, приймати рішення, виявляти громадянську позицію у ставленні до природи, до людей, до самого себе);

загальнокультурної (здатність сприймати духовно – моральні основи життя людини, досягнення національної та світової культури, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності) опановувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності в умовах культурних, мовних, релігійних та інших відмінностей між народами, різноманітності світу й людської цивілізації.

уміння вчитися (здатність визначати мету своєї діяльності, проявляти зацікавленість навчанням, володіти навичками самоконтролю і самооцінки, набувати індивідуального досвіду самоорганізації, робити нескладні дослідження);

інформаційно-комунікативної (вміння добувати, осмислювати, аналізувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися різноманітною довідковою літературою, уміння здійснювати комунікацію у групі та в колективі).

При цьому увага акцентується на результатах навчання, у якості яких розглядається не сума заучених знань, умінь, навичок, а здатність відповідно діяти в різних життєвих ситуаціях.

Курс має між предметних характер, не дублюючи попри це науково-пізнавального матеріалу інших навчальних предметів. Його зв'язки з іншими шкільними предметами зумовлені насамперед тим, що він, об'єктивно, є ядром виховних впливів початкової школи на дитину.

Пріоритетну роль в організації навчальної діяльності молодших школярів необхідно надавати активним методам і формам, що ґрунтуються на демократичному стилі, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи, творчості, розвивають уміння міркувати, аналізувати, ставити запитання, шукати власні відповіді, робити висновки. Ефективними є колективні, групові та індивідуальні творчі справи, використання проектних, інтерактивних, інформаційно-комунікаційних технологій. Важливим є включення молодшого школяра в активну пізнавальну, дослідницьку діяльність (оскільки об'єкти вивчення важливо сприймати безпосередньо), створення умов для самовираження, організації комунікативного спілкування, застосування в навчальному процесі елементів дискусії, що є ефективними засобами розвитку особистості, її громадянської позиції.

Необхідно сприяти тому, щоб дитина використовувала набуті нею знання про способи громадянської активності як у знайомих, так і змінених, нових ситуаціях, що впливатиме на розвиток досвіду індивідуальної творчої діяльності.

Розподіл годин на вивчення кожної теми та вибір конкретного навчального матеріалу залишаються за вчителем.

3 клас (34 год)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
Я - Людина	
Я – частина природи і суспільства. Моє зовнішнє «Я». Складові мого внутрішнього «Я»: світосприймання, характер, ідентичність (приналежність). Обговорення можливостей досягнення успіху. Обов'язкові умови успішного розвитку сучасної людини: навчання, праця. Самостійність та відповідальність. <u>Практична робота (на вибір учителя та учнів):</u> складання правил успішного навчання; планування свого робочого дня; складання правил роботи у групі.	<i>Учень/учениця:</i> <i>знає</i> що відрізняє людину від тварини (мислення, мова, праця); роль суспільних груп для розвитку (сім'я, дитячий колектив, друзі); <i>володіє</i> прийомами планування робочого часу, тренування уваги, зосередженості, запам'ятовування; <i>розуміє</i>, що досягнення мети залежить від наполегливості, старанності, працьовитості; <i>наводить приклади</i> залежності успіху людини від її характеру; <i>розпізнає</i> вчинки; <i>розробляє</i> власні завдання для досягнення успіху в навчанні.

Я та інші	
Сім'я. Склад сім'ї. Мої основні права та обов'язки в сім'ї. Родинні стосунки. <u>Практична робота</u> Моделювання способів поведінки поштового ставлення до старших та інших членів сім'ї. Школа. Традиції рідної школи. Права і обов'язки учня/ учениці. Стосунки з однокласниками. Учніське самоврядування класу. Основні права	<i>Учень/учениця:</i> <i>усвідомлює</i> потреби та інтереси сім'ї, власні права та обов'язки як члена родини; <i>розуміє</i>, чому права та обов'язки батьків і дітей є взаємними; <i>виявляє</i> шанобливе ставлення до старших, почуття відповідальності перед родиною; <i>розповідає</i> про цінності своєї родини; <i>усвідомлює</i> свої права та обов'язки як учня/учениці, як члена учнівської громади; <i>наводить оцінні судження</i>, аргументує переваги добрих вчинків;

і обов'язки членів учнівської громади класу. <u>Навчальний проект (колективний)</u> Історія та традиції моєї школи (мого класу). <u>Рольові ігри</u> Складання і застосування узагальнених правил поведінки в різних ситуаціях, з якими найчастіше зустрічаються діти в класі, у школі, під час екскурсії, походу і т.і. <u>Соціальна акція (тематика за вибором учителя).</u> Ми – споживачі. <u>Рольова гра</u> «Супермаркет», «Рекламна агенція» (за вибором учителя) <u>Практична робота</u> Складання і застосування узагальнених правил поведінки, пов'язаних з виконанням соціальних ролей пішохода, пасажир, покупця, відвідувача бібліотеки, кінотеатру тощо. Людські чесноти. <u>Навчальний проект (груповий, за вибором учителя, учнів)</u> «Чи важко бути стриманим?», «Чому так важливо бути господарем свого слова», «Людина має творити добро».	<i>бере участь у колективних справах;</i> доречно вживає слова етикету, дотримується правил поведінки як у стандартних так і в нових для учня/учениці ситуаціях. <i>пояснює свої права та обов'язки як споживача/споживачки;</i> <i>взаємодіє в парній та груповій роботі відповідно до прийнятих правил;</i> <i>наводить приклади ввічливого поводження, подільчivosti, доброти, працьовитості, виявляє ці якості у життєвих ситуаціях;</i>
	Я – українець Учень/учениця:

__Суспільство як єдність людських спільнот, їх різноманітність. Відносини людей у суспільстві. Україна – незалежна демократична держава. Символи держави: Герб, прапор, Гімн, їх значення. Громадяни України. Якими правами я наділений/наділена як громадянин/ громадянка України? Конституція України, Декларація прав дитини, Конвенція ООН про права дитини (робота з адаптованими текстами цих документів) <u>Навчальний проект (груповий, за вибором учителя, учнів)</u> «Подорожуємо Україною», «Історичні скарби України», «Чим славиться Україна?», «Славетні українці» <u>Практична робота</u> Розв’язання прогностичних задач «Що буде, якщо...» Моделювання правомірних способів поведінки.	<i>розуміє</i> поняття: «суспільство», «громадянин»; <i>усвідомлює</i> свою належність до українського суспільства; необхідність толерантного ставлення між людьми; <i>усвідомлює</i> свою належність до українського суспільства; <i>знає</i> державну символіку України; <i>виявляє</i> шанобливе ставлення до символів держави; <i>володіє найпростішими навичками:</i> - поведження в урочистих ситуаціях, в пам’ятних місцях; <i>наводить приклади</i> неправомірної поведінки як порушення прав інших людей; <i>обґрунтовує</i> необхідність відповідати за свої вчинки; <i>встановлює</i> самостійно чи з допомогою вчителя основні взаємозв’язки між вчинком і наслідком, порушенням правил і відповідальністю; <i>передбачає</i> можливі наслідки дій та вчинків; <i>моделює</i> спосіб поведінки у відповідності до конкретної ситуації.
Я – європесць	
Україна – європейська держава. Європейський Союз – співтовариство народів Європи. Я – член європейської спільноти. <u>Навчальний проект (груповий, за вибором вчителя, учнів)</u>	Учень/учениця: <i>уміє</i> показати на карті, де знаходяться Україна та держави – найближчі сусіди України; <i>має уявлення</i> про різноманітність народів Європи, їхніх культур і звичаїв, про місце України в Європі; <i>здійснює пошук</i> потрібної інформації з різних

«Мої ровесники за кордоном», «Чим цікаві традиції та звичаї європейських народів», «Внесок українців у світову науку і культуру» «Винаходи людства, що змінили світ», «Відомі у світі народні промисли сучасної України». Земля – спільний дім для людей. Необхідність взаємодопомоги, співпраці, охорони природи спільними зусиллями; <u>Соціальна (екологічна) акція</u> (тематика за вибором учителя). <u>Практична робота</u> Що я можу розповісти про Україну своїм ровесникам за кордоном?	інформаційних джерел, обмінюється потрібною інформацією з однокласниками; висловлює емоційно-оцінні судження, обґрунтовує свою думку, уважно слухає повідомлення, міркування однокласників; <i>встановлює і розвиває</i> в спільній діяльності з товаришами дружні взаємини; <i>висловлює</i> оцінні судження про діяльність людини, щодо збереження життя на Землі; <i>виявляє</i> бажання допомагати природі, захищати її.
---	--

4 клас (34 годин)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
Я – Людина	
Я – неповторна людина. <u>Навчальний проект</u> (індивідуальний проект) Постать, що подолали життєві труднощі (за вибором учнів). Життя – найвища цінність. <u>Практична робота</u> (Обговорення ст. 6 Конвенції ООН про права дитини, ст. 3, ст. 21, ст. 27 Конституції України). Особистісний розвиток людини упродовж життя. Навчання як засіб	Учень/учениця: <i>має уявлення</i> про неповторність кожної людини (зовнішність, поведінка, здібності, характер), неприпустимість заподіяння будь-якої шкоди собі й іншим; <i>розповідає</i> про свої інтереси, хобі; <i>пояснює</i>, чому всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах;

досягнення життєвої мети. Як самому себе виховувати? <u>Практична робота</u> (за вибором учителя) Плануємо пізнавальну діяльність (пізнавальну тему обирає учень). Планування самонавчання, взаємонавчання. <u>Навчальний проект (індивідуальний, за вибором учня)</u> «Історія досягнень людини (в науці, спорті чи мистецтві)», «Мої досягнення».	<i>розуміє</i> значення знань, освіти, працелюбства в житті людини, в досягненні життєвих успіхів; <i>планує</i> свою діяльність для досягнення конкретної мети; <i>наводить приклади</i> досягнень відомих людей; <i>презентує</i> власні успіхи та успіхи людей, з яких бере приклад.
--	--

Я та інші	
Роль сім'ї в моєму житті. Мій родовід. Бюджет сім'ї. Економія і збереження майна. <u>Навчальний проект</u> (дослідницький, індивідуальний) Дослідження своїх витрат за тиждень (які товари чи послуги були потрібними і якісними, а на покупці яких можна було зекономити) Культура поведінки учня. Засоби масової інформації мого міста/села/селища. <u>Практична робота</u> Написання замітки до місцевої газети про важливі події, що відбулися в місті/селі/селищі.	Учень/учениця: <i>пояснює</i>, чому права та обов'язки батьків і дітей є взаємними; <i>дбає</i> про збереження майна та ощадливе використання сімейного бюджету; <i>дбає</i> про збереження природних об'єктів, цілісність майна та ощадливе використання ресурсів школи, місцевої громади, до яких він/вона належить; <i>має уявлення</i> про культуру взаємин людей в сім'ї, школі, на вулиці; <i>ініціює</i>, підтримує і завершує розмову, дотримуючись етикетних норм спілкування; <i>виявляє</i> інтерес до діяльності засобів масової інформації; <i>розуміє</i> її значення у житті людей;

<u>Соціальна (екологічна) акція</u> (тематика за вибором учителя). Чому виникають конфлікти? Як налагодити хороші взаємини? <u>Практична робота</u> Складання правил ведення дискусії. Дискусія (на вибір вчителя): «Чим відрізняється стійкість від упертості?», «Чи може неправда бути рятівною?», «Де закінчується щедрість і розпочинається марнотратство?», «В яких випадках бути хитрим добре, а в яких – погано.	уміє тримати дистанцію, відчувати межу бажаної-небажаної поведінки; бере участь в дискусії: вислуховує, погоджується, відстоює власну точку зору, домовляється; моделює спосіб поведінки у відповідності до конкретної ситуації.
Я – українець	
Україна – незалежна, демократична, правова держава. Національні та державні символи України. Конституція України (ст.10, ст. 20, ст. 67). <u>Практична робота.</u> Створення фотоколажу (проведення конкурсу малюнків) на одну із тем (на вибір): «Державні символи у моєму житті», «Хліб і сіль - символи української гостинності», «Свята нашої держави». Приклади правопорушень серед дітей і юридична відповідальність за їх скоєння. Моделювання різних соціальних ролей (учень-вчитель-директор школи-продавець-екскурсовод-водій-міліціонер і т.д.) <u>Навчальний проект (груповий, за</u>	усвідомлює призначення Конституції України та українського законодавства; усвідомлює себе громадянином України; орієнтується у своїх правах і обов'язках; аргументує значення дотримання правил співжиття в суспільстві, невідворотність відповідальності за порушення законів, прав інших людей; дбає про пам'ятки природи, історії та культури України. знає про можливі правопорушення серед дітей, наводить приклади; застосовує знання про свої права у конкретних життєвих ситуаціях;

<u>вибором учнів)</u> «Я пізнаю Україну», «Сім чудес України», «Визначні місця мого краю».	
Я – європеєць	
Україна на карті світу. Найбільші українські спільноти в інших країнах світу. Європейський Союз – співтовариство народів Європи. <u>Навчальний проект (груповий, за вибором учнів)</u> «Подорожуємо країнами Євросоюзу», «Подорожуємо країнами світу», «Українці, яких знає світ», «Знані в усьому світі українські вироби» Волонтерство як добровільна суспільно корисна діяльність. <u>Практична робота</u> Складання листа до ровесника-іноземця про свою країну.	Учень/учениця: <i>має уявлення про різноманітність країн світу, про місце України на карті світу;</i> <i>розпізнає символіку Європейського Союзу;</i> <i>розповідає про окремі досягнення українців в різних галузях (у науці, культурі, спорті тощо);</i> <i>має уявлення про Землю як спільний дім для всіх людей, необхідність толерантного ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів;</i> <i>бере участь у суспільно корисній діяльності.</i>